

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2001-2002

5 maart 2002

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**– van de heren Norbert De Batselier, Eric Van Rompuy, Francis Vermeiren, Bruno Tobback,
Ludo Sannen en Etienne Van Vaerenbergh –**

betreffende de aanbevelingen inzake het omgaan met het oorlogsverleden van Vlaanderen

VERSLAG

**namens de Commissie voor Institutionele en Bestuurlijke Hervorming en Ambtenarenzaken
uitgebracht door mevrouw Mieke Van Hecke**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Norbert De Batselier.

Vaste leden :

de heer Ludwig Caluwé, mevrouw Brigitte Grouwels, de heer Mark Van der Poorten, mevrouw Mieke Van Hecke ;

de heren André Denys, Marc van den Abeelen, Francis Vermeiren, Paul Wille ;

mevrouw Hilde De Lobel, de heren Joris Van Hauthem, Karim Van Overmeire ;

de heren Norbert De Batselier, Leo Peeters ;

de heer Dirk Holemans ;

de heer Sven Gatz.

Plaatsvervangers :

de heren Luc Van den Brande, Paul Van Malderen, Eric Van Rompuy, Jan Verfaillie ;

de heren Louis Bril, Frans De Cock, Karel De Gucht, Gilbert Van Baelen ;

de heren Felix Strackx, Herman De Reuse, Miel Verrijken ;

de heren Gilbert Bossuyt, Dany Vandenbossche ;

de heer Jos Geysels ;

de heer Etienne Van Vaerenbergh.

Zie :

997 (2001-2002)

– Nr. 1 : Voorstel van resolutie

INHOUD

	Blz.
I. Inleidende uiteenzetting door de heer Norbert De Batselier, mede-indiener	4
II. Bespreking	6
a. Tussenkost van mevrouw Mieke Van Hecke	6
b. Tussenkost van de heer Joris Van Hauthem	8
c. Tussenkost van de heer Sven Gatz	9
d. Tussenkost van de heer Jo Vermeulen	10
e. Tussenkost van de heer Patrick Dewael, minister-president van de Vlaamse regering	11
III. Stemming	11

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Institutionele en Bestuurlijke Hervorming en Ambtenarenzaken besprak op 19 februari 2002 het voorstel van resolutie betreffende de aanbevelingen inzake het omgaan met het oorlogsverleden van Vlaanderen.

I. Inleidende uiteenzetting door de heer Norbert De Batselier, mede-indiener

De heer *Norbert De Batselier* vindt het belangrijk dat het Vlaams Parlement een rol speelt in het debat over het omgaan met het oorlogsverleden van Vlaanderen. Daaraan zijn in het parlement overigens al verschillende werkzaamheden gewijd, zowel in 1981 als in 1994 en 1995. Op 9 juni 2001 werd in het Vlaams Parlement een colloquium georganiseerd, dat een appél was om naar recht en billijkheid te oordelen over het oorlogsverleden. In dat verband is het historisch pardon dat in augustus 2000 werd uitgesproken op de Ijzerbedevaart in Diksmuide een belangrijk element, naast de talrijke andere verklaringen die werden geformuleerd.

Naast de klassieke breuklijnen, zoals die tussen klerikalisme en antiklerikalisme en tussen de Vlaamse en Waalse politieke cultuur, vormt ook het oorlogsverleden en het verschil inzake collaboratie tussen Vlaanderen en Wallonië een breuklijn in het Belgische en Vlaamse bestel. Wel is inmiddels zoveel wetenschappelijk onderzoek verricht, dat men daarover met meer kennis van zaken en iets minder gevoelsmatig – hoewel dat ook belangrijk is – kan spreken.

Volgens de heer De Batselier is het belangrijk dat men probeert om met zijn oorlogsverleden in het reine te komen. Dat is eerder al geprobeerd, hoewel volgens sommigen onvoldoende. Anderen menen dan weer dat het onmogelijk is om dat te doen. Het gebeurt echter dikwijls dat men in naam van het onmogelijke niet al het mogelijke doet.

De collaboratie – waarom en vanuit welke overtuiging ze ook is gebeurd – was een verpletterende fout jegens Vlaanderen, de Vlaamse Beweging én de bevolking. Het was de zwaarste fout in de geschiedenis van de Vlaamse ontvoeringsstrijd, omdat het voor velen een uitvlucht is geworden om niet meer te geloven in Vlaamsgezindheid.

Met de bespreking van deze resolutie kan men aangeven dat men beseft welke pijn het nazisme heeft veroorzaakt. Die pijn is door zeer velen terecht als schrijnend ervaren. De Tweede Wereld-

oorlog heeft bewezen waartoe een racistisch en xenofob gedachtegoed kan leiden. Daarom blijft het dossier actueel.

De geschiedenis leert dat aanhangers van extreme en radicale partijen bij het nastreven van hun idealen en doelstellingen tot het gebruik van geweld en terreur neigen. Als democraat moet men zich daartegen verzetten en daarbij gebruikmaken van alle wettelijke middelen die men ter beschikking heeft. Permanente en uiterste waakzaamheid is geboden.

Maar niet alleen de Tweede Wereldoorlog, ook de nasleep ervan heeft diepe wonden geslagen in de samenleving. Om verschillende redenen zijn de repressie en de epuratie in de naoorlogse jaren uit de hand gelopen. Dat daarbij fouten en ontsporingen hebben plaatsgehad is een feit. Men mag oorzaak en gevolg echter niet omkeren. De vergissingen van de repressie en de epuratie zijn weliswaar niet te miskennen, maar ze zijn niet van dezelfde orde als de daden van collaboratie.

Hoe kan men bereiken dat de kinderen en kleinkinderen van de oorlogsgeneratie met een schone lei van ‘vergeven maar niet vergeten’ of van ‘begrip en begrijpen maar niet vergeten’, samen en zonder complexen naar verleden en toekomst kunnen kijken? Het is immers de jeugd die zal werken aan de verdere ontwikkeling van de samenleving. Die jeugd mag niet langer belast zijn met de ongenueerde en onverzettelijke wit-zwart-oordelen en -vooroordelen over de oorlogskeuzes van hun grootouders. Daarom moet men hen in de eerste plaats een objectief en wetenschappelijk onderbouwd inzicht geven in de problematiek van verzet, collaboratie, repressie en epuratie en de gevolgen ervan in Vlaanderen, in België, in Europa en in de wereld.

Moet men niet in eerste instantie bekennen dat de politici veel te weinig rekening hebben gehouden met de resultaten van een nochtans indrukwekkend aantal historische studies? Dat onderzoek maakt duidelijk hoe onjuist en ongenueerd het is te spreken over DE collaboratie en HET verzet. Er zijn niet alleen veel verschillende vormen van collaboratie en verzet geweest, maar er zijn in de loop van de oorlogsjaren ook veel verschuivingen, omkeringen, verwarringen en misverstanden gegroeid.

Vandaag kan men uitgaan van een degelijke kennis van het verleden enerzijds, en een scherp en waakzaam bewustzijn over de huidige bedreigingen van de democratische maatschappij anderzijds. Dat

maakt de tijd meer dan rijp om samen, samen ook met de Walen en de Franstalige Brusselaars, een donkere bladzijde uit de geschiedenis om te slaan. Uit elk gedachtegoed kunnen immers lessen worden getrokken voor de toekomst.

Voor de heer De Batselier is het uitgangspunt daarbij – als zoon van een oorlogsvrijwilliger en lid van de verzetsgroep Geheim Leger – dat begrip en begrijpen, evenwel zonder te vergeten, nodig én mogelijk is. Daarom roept het voorstel van resolutie op tot een open en waakzaam uitzien naar de toekomst, vanuit een open en kritische omgang met het verleden. Daarbij moet men de collaboratie veroordelen, wat niet betekent dat deugdelijk historisch onderzoek over de gerechtelijke repressie en haar verloop heeft aangetoond dat repressiedossiers vaak niet rechtvaardig zijn afgehandeld. Zo was er het verschil in behandeling van de beschuldigten van economische, politieke en ideologische collaboratie. In het eerste jaar na de oorlog stond de strafmaat ook niet altijd in verhouding tot de gepleegde feiten. Gelet op de publicaties daarover onmiddellijk na de oorlog, en vooral ook de wetten van respectievelijk 1948, 1952 en 1961, is het onrecht dat velen is aangedaan reeds tenietgegaan.

Het boek “Voorwaarts en niet vergeten” bevat cijfers van Bruno De Wever over het aantal vrijspraken dat er ondertussen is geweest. Uit die cijfers blijkt dat veel gekoesterde vooroordelen, bijvoorbeeld dat vooral Nederlandstaligen collaboreerden en gestraft werden, niet correct zijn. De werkelijkheid is anders dan sommige vooroordelen. Na de operatie van 1954 zaten bijvoorbeeld maar 500 collaborateurs in de cel. Men moet de cijfers die soms circuleren dus relativeren. Nieuw onderzoek leidt er toe dat een aantal zaken moet worden bijgestuurd. Men moet dit alles niet ontkennen en, gezien de wetgeving terzake, niet zeggen dat er niets is gebeurd.

Na 55 jaar moet een ander politiek klimaat groeien, dat het mogelijk maakt om het collaboratie- en repressiedossier minder emotioneel te benaderen, hoewel het wellicht onmogelijk is om emoties helemaal uit te sluiten in dit dossier. Met hun pleidooi voor verzoening proberen de indieners vooral om dat betere klimaat te creëren.

Uiteraard kan geen verzoening plaatsvinden met misdadigers, verklikkers of actieve medewerkers

aan deportatie, vervolging of executie van landgenoten.

Het erkennen van een fout is noodzakelijk om te vergeven. Maar indien men zich daadwerkelijk verontschuldigt, moet een verzoening mogelijk worden. Daarbij wordt uiteraard uitgegaan van het feit dat – zoals Maurits Van Haegendoren het stelde in 1962 – “het bondgenootschap van Vlaamse radicalen met reactionaire autoritaire strekkingen een monsterverbond was en een ontkenning van de traditionele Vlaamse Beweging en van het hoger volksbelang.”

Het is wenselijk dat het Vlaams Parlement in casu het initiatief neemt. Het parlement heeft vroeger al verschillende initiatieven tot een goed einde gebracht, terwijl andere projecten zijn mislukt. De indieners willen met hun initiatief onder meer wijzen op de volgende elementen :

- Het is tijd geworden om een nieuwe stap te zetten in de verzoening. Om dat te realiseren moet de schuld worden erkend in de ontsporingen en aberraties die de Tweede Wereldoorlog en de naoorlogse periode kenmerkten. De collaboratie moet dan ook ten gronde worden veroordeeld. Tegelijk moet men hulde brengen aan een gemeenschap die leert uit haar fouten.
- Geen enkele gemeenschap is in de loop van de geschiedenis gevrijwaard van extreem gedachtegoed. Een vingerwijzing of stigmatisering van een volk of een natie moet daarom worden vermeden.
- Het Vlaams Parlement wil begrip en vergevingsgezindheid nastreven zonder te vergeten. Men moet zich realiseren dat historische kennis en inzicht in de nefaste gevolgen van fascisme, nazisme, totalitarisme en dictatuur ertoe kunnen bijdragen dat onze jeugd gewaarschuwd wordt voor de opgang van ondemocratische rechtse stromingen. Daarom zou men in het Gronddecreet voor Vlaanderen een artikel 1 kunnen opnemen, dat luidt als volgt : *‘Allen die zich in Vlaanderen bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, etnische afkomst, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.’* Deze bepaling wordt hernomen in het voorstel van resolutie, omdat het een belangrijk uitgangspunt is voor het beleid in Vlaanderen.

Bovendien wordt aan de Vlaamse regering gevraagd om rekening te houden met volgende aanbevelingen :

- Verdraagzaamheid en de fundamentele mensenrechten moeten blijvend onder de aandacht worden gebracht in onderwijs, vorming, opvoeding en socio-cultureel werk. Dat moet gebeuren met respect voor de culturele identiteit van de verschillende volkeren.
- Er moeten nieuwe initiatieven worden ont-plooid die de weerbaarheid van de democratie versterken en die de kritische mens centraal stellen.
- Er moet verder grondig wetenschappelijk onderzoek worden gedaan dat resulteert in maatregelen om de verspreiding te verhinderen van het extreem-rechtse, racistische en fascistische gedachtegoed door individuen, organisaties of politiek actieve groeperingen. Die maatregelen moeten wijzen op het gevaar van ondemocratische uitgangspunten als ‘eigen volk eerst’, die de basis voor onverdraagzaamheid vormen en die het fnuiken van de algemene mensenrechten kunnen impliceren.

De indieners stellen de Vlaamse regering voor om in samenspraak met het Vlaams Parlement en in het kader van deze gemeenschappelijke democratische opdracht, initiatieven te nemen om de verantwoordelijken in de samenleving, binnen de sociaal-culturele, wetenschappelijke, levensbeschouwelijke, economische en financiële wereld, elk op hun domein, ertoe te bewegen de gepaste maatregelen te nemen.

II. Bespreking

a. *Tussenkoms van mevrouw Mieke Van Hecke*

Mevrouw *Mieke Van Hecke* wil over dit dossier een serene bespreking voeren. Men moet er zich van bewust zijn dat de tijd de herinnering aan en de verbittering over de collaboratie, het verzet en de repressie niet heeft kunnen uitwissen. Het gaat daarbij immers om mensen, die zich om diverse en vaak tegengestelde redenen fundamenteel tekort gedaan en onrechtvaardig behandeld voelen. Het gaat ook over gebeurtenissen tijdens en na de oorlog en over de gevolgen van de oorlog die in de hoofden en harten van hele families wordt doorgegeven.

De motieven voor wat zich in die periode allemaal heeft afgespeeld, lijken – waarschijnlijk ook voor de jongere generatie – onrealistisch en onmenselijk. In die context moet herinnerd worden aan de ondemocratische en onrechtvaardige manier waarop België de Vlaamse meerderheid had behandeld gedurende meer dan 100 jaar. Mag er bijvoorbeeld eens op gewezen worden dat Vlaanderen pas sinds 1930 academisch onderwijs in eigen taal had ?

De benadering die de CD&V-fractie in dit dossier voorstaat is genuanceerd, rationeel, rechtvaardig en consequent. Zij wil absoluut vermijden dat men zou terechtkomen in een steriel debat over “gelijk-hebberij”, waarvan fanatici gebruik kunnen maken.

In dit dossier bestaat veel begripsverwarring. Zoals de heer De Batselier reeds stelde hebben DE collaboratie, HET verzet, DE repressie betrekking op veel verschillende feiten en gedragingen, met veel verschillende betekenissen. Veralgemeningen hebben dan ook tot een verstarde beeldvorming geleid, die het dossier ontzettend bezwaard heeft. Het relativeren daarvan is een hele opgave, maar is wel noodzakelijk om de discussie over het oorlogsverleden weg te halen uit de polemiek van het grote gelijk of het grote ongelijk.

Er dient trouwens vastgesteld te worden, hoe tegenstrijdig ook, dat naargelang de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog verderaf komen te liggen, het steeds moeilijker wordt om de zaken in hun juiste, genuanceerde context te plaatsen, en hoe moeilijker het “onverwerkte verleden” wordt. Dat is trouwens niet alleen een probleem voor Vlaanderen, maar voor heel Europa : de zaken liggen moeilijker naarmate die periode verder in de tijd verwijderd is.

Met betrekking tot het voorstel van resolutie stelt de spreker vast dat, op Belgisch niveau, elke zinnige dialoog over dit thema tot nu toe werd geblokkeerd. Het Vlaams Parlement daarentegen kent een lange voorgeschiedenis met betrekking tot dit debat.

- In 1984 werd, namens de werkgroep belast met het opmaken van een inventaris van de sociale en menselijke gevolgen voor de slachtoffers van de oorlog, met name ook van de Spaanse burgeroorlog en voor de getroffen van de repressie- en epuratielwetgeving, een verslag uitgebracht door de heren A. Bourgeois en G. Temmerman (Stuk 290 (1984-85) – Nr. 1). Dat verslag vond een ruime weerklank, zowel bij de leden van de Vlaamse Raad als bij een groot deel van de pers. Het zette een groot aan-

tal gegevens op een rij en droeg een aantal maatregelen aan die de Vlaamse Gemeenschap zelf kon nemen of kon suggereren aan de nationale overheid.

- In de begrotingen van de Vlaamse Gemeenschap van 1986 en 1987 werd een krediet ingeschreven voor initiatieven in het kader van welzijn.
- Op 15 december 1982 legde parlementsvoorzitter Pede een verklaring af die tot stand kwam na overleg met de vier fractievoorzitters, en waarin de politieke wil werd uitgedrukt om tot een politieke verzoening te komen.
- In 1994 werd binnen de Vlaamse Raad opnieuw een werkgroep opgericht, belast met het opmaken van een inventaris van de sociale en menselijke gevolgen voor de slachtoffers van de oorlog, met name ook van de Spaanse burgeroorlog en voor de getroffen en van de repressie. De werkzaamheden van die werkgroep hebben geleid tot het decreet-Suykerbuyk.
- Op 21 december 1995 gaf het Vlaams Parlement zijn goedkeuring aan een voorstel van resolutie betreffende een verklaring van algemene verzoening tussen de Vlamingen.
- Op 9 juni 2001 werd in het Vlaams Parlement een studiedag georganiseerd van de groep Voorwaarts. Op die studiedag werd uitdrukkelijk aan het Vlaams Parlement gevraagd om een initiatief te nemen in het dossier van de verzoening. Het voorliggende voorstel van resolutie is het antwoord op die oproep.

De CD&V-fractie heeft er uitdrukkelijk op aangedrongen dat een duidelijk onderscheid zou worden gemaakt tussen enerzijds de gevolgen van de oorlog – de discussie over de verzoening – en anderzijds de strijd tegen elk extremistisch gedachtegoed.

Wat de gevolgen van de oorlog betreft moesten de overwegingen over de verzoening of het oorlogsverleden genuanceerd zijn. Die nuancerings is zeer belangrijk om de volgende redenen :

- het levensverhaal van eenieder die bij de collaboratie betrokken was, laat een absolute veralgemening niet toe ;
- er moet rekening gehouden worden met het intellectuele en politiek landschap in Vlaanderen tijdens het interbellum : de achteruitstelling van

Vlaanderen in België is met name in die periode zeer gevoelig komen te liggen ;

- naast de politieke en ideologische collaboratie bestond ook een economische collaboratie, die echter niet werd vervolgd ;
- het pijnpunt is uiteraard niet dat de collaboratie bestraft werd, maar wel de wijze waarop en de gevolgen ervan, inzonderheid voor de familie van de betrokkenen.

Het is ook zeer belangrijk dat verontschuldigen niet anders dan individueel kunnen zijn. Verontschuldigen veronderstellen schuld, en dat is een individuele zaak. Dat werd trouwens uitdrukkelijk zo gesteld door Jaap Kruithof op de studiedag van de groep Voorwaarts : zowel het proces van de schuldbekentenis als dat van het vergeven behoren tot de individuele levenssfeer. De verzoening vormt het sluitstuk van het verwerkingsproces in verband met het oorlogsverleden. Een individuele benadering is ook absoluut vereist om er zoveel mogelijk betrokkenen rechtstreeks en individueel bij te betrekken, teneinde een zo groot mogelijk maatschappelijk draagvlak te creëren. Alleen op die manier kan de verzoening slagen : ze moet gedragen worden door zoveel mogelijk mensen.

Wat de lessen voor de toekomst en de strijd tegen elk extreem gedachtegoed betreft, ziet CD&V niet alleen een belangrijke rol weggelegd voor de beleids mensen, maar ook voor het onderwijs – vooral het geschiedenisonderwijs – , de maatschappelijke actoren en inzonderheid het – nu door iedereen zo geroemde – middenveld.

Het middenveld, als interface tussen overheid en bevolking, is één van de hoekstenen van een democratisch bestel. De essentiële opdracht van het middenveld is, behalve het verhogen van het maatschappelijk inzicht dat het individuele overstijgt, ook het definiëren en selecteren van problemen. Bovendien kan het de overheid helpen om keuzes te maken, en zo te zorgen voor het onmisbare maatschappelijke draagvlak bij de totstandkoming van regelgeving.

Volgens mevrouw Van Hecke is het maatschappelijk engagement een sleutelinstrument bij het voorkomen en bestrijden van extreme en onverdraagbare bewegingen of tendensen. Verbondenheid, solidariteit en verantwoordelijkheid zijn de sleutelbegrippen in de relatievorming, de zorg tussen generaties, de buurtwerking, het verenigingsleven, de werkomgeving, enzovoort.

De studie van Elchardus bracht de noodzakelijke legitimering, en dat op een cruciaal ogenblik van twijfel over de waarde van die verbondenheid in “netwerken”. Het brede en gedifferentieerde middenveld kan inderdaad een antwoord bieden op de drie basisimpulsen van de menselijke activiteiten : behoefte aan verzorging, behoefte aan veiligheid en behoefte aan bevestiging. Naast het verhogen van de weerbaarheid tegen maatschappelijke stromingen zoals onverdraagzaamheid of de door de media opgedrongen maatschappijvisie, beklemtoont zij opnieuw de waarden van vrijwillige inzet voor anderen, maatschappelijke betrokkenheid en opkomen voor anderen.

In zijn boek “De zure druiven van de oorlog. Amnestie of verzoening” uit 1994 pleitte Ludo Abicht reeds voor een gebaar van verzoening, uitgaande van het Vlaams Parlement. Hij stelde daaromtrent onder andere : “Het moet een gebaar zijn, waarin duidelijk wordt gezegd dat geen letter of jota van het verleden uit het collectieve geheugen moet worden gewist, en dat geldt voor beide betrokken kampen.[...] Het moet voor iedereen duidelijk zijn, dat een dergelijk gebaar nooit in staat zal zijn het leed en de ellende van de tienduizenden slachtoffers en hun gezinsleden te vergoeden of goed te maken. Met die erfenis zullen we nog lang blijven leven. [...] Dit algemeen gebaar van verzoening krijgt geen kans of zal een lege belofte blijven indien het niet door een meerderheid van de bevolking wordt gedragen”.

Mevrouw Van Hecke hoopt dat de tekst van de resolutie, met al zijn nuanceringsen, door de meerderheid van de bevolking zal worden gedragen, aangezien dat de betrachting van de politici moet zijn. Haar fractie zal de resolutie met veel overtuiging ondersteunen.

b. Tussenkomen van de heer Joris Van Hauthem

Volgens de heer *Joris Van Hauthem* kon de discussie over collaboratie, repressie en epuratie in de Belgische context nooit op een serene manier worden gevoerd. Het gelijkstellen van het Vlaamse zelfstandigheidsstreven met de collaboratie of het nationaal-socialisme heeft te lang geduurd, en heeft de politieke verhoudingen tussen Noord en Zuid zeer lang beheerst. Zo bestempelde een Waals politicus nog niet zo lang geleden de toenmalige minister-president als een gowleider.

Anders dan in landen waar relatief vlug amnestie of amnestiërende maatregelen werden verleend, zoals in Frankrijk, Italië, Nederland en zelfs de Sovjet-Unie, is dat in België niet gebeurd. Mis-

schien heeft dat voor een deel te maken met de verschillende aard van de collaboratie in Vlaanderen en Wallonië. Zo stelde Jaap Kruithof tijdens de studiedag van Voorwaarts, zonder wat dan ook te vergoelijken, dat de repressie natuurlijk het gevolg is van de collaboratie, maar dat de collaboratie voor een deel ook het gevolg was van de repressie van de Vlaamse Beweging in de negentiende en de twintigste eeuw.

Van daaruit is het besef gegroeid dat wat op Belgisch niveau niet mogelijk was, misschien wel op Vlaams niveau zou kunnen, en dat Vlaanderen zelf stappen zou ondernemen om in het reine te komen met zijn oorlogsverleden. Dat heeft onder meer geleid tot het oprichten van een werkgroep in de jaren 80, die onder meer de gevolgen van repressie en epuratie moest inventariseren, tot de werkzaamheden in 1994 en 1995, en tot het decreet-Suykerbuyk.

De spreker is ontgoocheld door het voorstel van resolutie, omdat er duidelijk één politieke partij wordt gevisieerd. Het is dus voor een deel een anti-Vlaams Blokresolutie geworden, zeker voor wat de aanbevelingen aan de Vlaamse regering betreft. Het is wraakroepend dat de geschiedenis en het oorlogsleed ook vandaag nog worden misbruikt om een aanval in te zetten tegen een politieke partij, waarop men gemakkelijkshalve het etiket ‘ondemocratisch’ kleeft.

Het is inderdaad vrij tegenstrijdig dat hoe verder men afstaat van het oorlogsverleden, hoe moeilijker het blijkbaar is om erover te kunnen oordelen. Wat onmiddellijk na de oorlog wit-zwart was, is het nu stilaan opnieuw. Voor alle duidelijkheid : niemand, ook het Vlaams Blok niet, wil opnieuw een nationaal-socialistisch, een communistisch of om het even welk dictatoriaal regime. Daarvoor is de vrijheid te dierbaar.

De heer Van Hauthem verwijst naar Jan Brans, één van de leidende figuren van het VNV, die de collaboratie een vreselijke vergissing heeft genoemd. In de jaren na de oorlog was het oordeel daarover genuanceerder dan een aantal jaren terug, omdat, zoals ook de heer De Batselier het stelt, DE collaboratie en HET verzet niet bestonden. Daarom zijn na de oorlog al heel wat oproepen en voorstellen gedaan om tot amnestie te komen. Daarbij ging het niet altijd om amnestie in de strikt juridische zin van het woord, maar wel om amnestie als eerdere herstel of als het wegwerken van de asociale gevolgen van repressie en epuratie. Een politieke partij kon toen groeien uit de amnestiegedachte, zonder

onmiddellijk beschuldigd te worden van nostalgie naar het nationaal-socialisme.

Voor al in de jaren 70 zijn er veel oproepen geweest om iets te doen aan de problematiek – in de brede zin – van amnestie. Vlaamse verenigingen, politieke partijen of mandatarissen uit politieke partijen, maar ook de culturele en wetenschappelijke wereld – bijvoorbeeld Marnix Gijsen – hebben, over de politiek-ideologische grenzen heen, gepleit voor een vorm van – daarom niet strikt juridische – amnestie. Ook de bisschoppen hebben toen opgeroepen om tot een verzoening te komen. Wie de parlementaire handelingen van de jaren 50 erop naleest, zal vaststellen dat men het probleem genuanceerd benaderde, omdat men wist dat het niet zo wit-zwart was als men het soms voorstelde, en dat het niet zo was dat DE collaboratie of HET verzet bestonden.

De spreker vraagt zich af hoe het komt dat men opnieuw die wit-zwarttermen is gaan hanteren, zoals bij de herziening van het proces van Irma Laplasse en ook bij de commotie die het decreet-Suykerbuyk heeft teweeggebracht. Daarbij is overigens opgevallen dat er toen, zeker bij jonge mensen, een gebrek aan historische kennis was. Toch pleitte men in de jaren 70 voor het afschaffen van het vak geschiedenis, omdat een collectief geheugen van een volk blijkbaar niet goed was voor de toekomst.

De heer Van Hauthem, die zelf niet uit een zwart of wit nest komt en zich dus vrij neutraal opstelt, stelt vast dat sommigen vergeten zijn dat economische collaboratie inderdaad niet of nauwelijks bestraft is geweest, dat na de wapenstilstand een aantal figuren uit traditionele partijen een autoritair bewind rond de Koning wilden vestigen, en dat de Communistische Partij niet alleen gewacht heeft tot in 1941 om in het verzet te gaan, maar ook meer dan passief toekeek op wat er gebeurde.

Het uitschakelen van het Vlaams nationalisme als politieke factor was na de oorlog één van de elementen in de repressie. De christen-democraten zijn toen met een deel van de koek gaan lopen. Toen kon het wel dat een secretaris-generaal van het VNV het schopte tot voorzitter van de Senaat en zelfs van het Europees Parlement. Wat de geschiedschrijving daarover betreft, werd Maurice De Wilde verplicht om te stoppen met zijn reeksen over de repressie, omdat hij blijkbaar niet objectief genoeg was. De toenmalige Vlaamse Raad mocht zelfs in besloten zitting de uitzendingen, die uiteindelijk niet werden uitgezonden, niet bekijken.

Een deel van de tussenkomsten van de heer De Batselier en van mevrouw Van Hecke vindt de spreker niet terug in de resolutie. Ervan uitgaande dat er op het Belgische niveau toch geen mogelijkheden waren om tot een toenadering te komen, vindt hij het jammer dat de hoop op verzoening op het Vlaamse niveau en de hoop dat het Vlaams Parlement de oproepen van de jaren 70 zou overnemen, de grond is ingeslagen. Die oproepen waren er niet om het grote gelijk te krijgen en wilden niets minimaliseren. Wie in het verleden voor amnestie of amnestiërende maatregelen pleitte, heeft altijd gezegd dat dit niet kon voor verklidders of voor mensen die hebben meegewerkt aan de deportatie. Men wou niet vergoelijken wat niet te vergoelijken was, maar wel, na zoveel jaren, eindelijk een streep trekken onder het verleden en een bepaald stigma afgooien.

De resolutie stemt in grote mate niet overeen met wat hier gezegd wordt. Men zegt drie dingen. Inzake het oorlogsverleden moet er wederzijds begrip zijn. Dat is juist. Het tweede deel gaat over de lessen die uit het oorlogsverleden moeten worden getrokken. Natuurlijk moet men lessen trekken uit de geschiedenis, maar volgens de resolutie is de democratische rechtsstaat in Vlaanderen opnieuw bedreigd. Volgens het derde deel gaat die bedreiging uit van het Vlaams Blok. Er wordt aan de Vlaamse regering voorgesteld om maatregelen te nemen tegen de ideeën die het Vlaams Blok vertegenwoordigt. Dat is de grote desillusie en de grote ontgoocheling. In het verleden werd het oorlogsverleden op Belgisch niveau gebruikt om de Vlaamse beweging en meer in het algemeen heel Vlaanderen te stigmatiseren. Vandaag moet men vaststellen dat het oorlogsverleden op Vlaams niveau wordt gebruikt om een politieke partij te stigmatiseren.

c. *Tussenkomst van de heer Sven Gatz*

De heer *Sven Gatz* komt tussen vanuit een soort mengeling van afstand en betrokkenheid. Enerzijds behoudt hij enige afstand, omdat hij, en wellicht niemand van de aanwezigen, de oorlogsjaren niet actief heeft beleefd. Zijn familie heeft niets te maken met het onderwerp dat ter bespreking voorligt. Anderzijds voelt hij zich toch enigszins betrokken, omdat hij deel uitmaakt van een politieke partij die haar wortels heeft in de Vlaamse ontvoeringsstrijd. Dit thema kan daarvan niet los worden gezien.

Om die reden is de spreker tevreden dat één van de centrale elementen van de voorliggende tekst draait rond het begrip schuld. Dat begrip wordt niet gehanteerd in de zin van een stigma dat een

volk of een gemeenschap zichzelf aanmeet, en waardoor het voor een stuk verlamd zou raken, niet in de zin van een verkeerd begrepen flagellantisme, waarbij men zichzelf kastijdend door de straten beweegt, en ook niet in de zin van een schuld-bekentenis, zoals de bekentenis die een moorde-naar aflegt wanneer hij beseft verkeerd te hebben gehandeld. Het begrip schuld wordt wel gebruikt in de zin van schuldbesef. Een schuldgegeven moet inderdaad vaak individueel worden ingevuld, maar het schuldbesef komt in de resolutie als een collectief element aan bod. Dat schuldbesef is een positief gegeven, omdat het het begin is van een zuiveringsproces, van een loutering.

Dat besef lag aan de oorsprong van het historisch pardon van de Ijzerbedevaart van 2000, dat hier nu als collectief element wordt verwerkt in de resolutie. De sereniteit waarmee de resolutie het probleem benadert zal hopelijk een nieuwe maatschappelijke sfeer creëren, en leiden tot concrete voorstellen die op de ingeslagen weg van de resolutie verdergaan.

d. Tussenkoms van de heer Jo Vermeulen

De heer *Jo Vermeulen* merkt op dat in dit debat persoonlijke en maatschappelijke geschiedenis raakpunten vertonen. Hij beschouwt het tevens als een luxe dat men over het voorliggende probleem in alle sereniteit kan reflecteren en debatteren. Na 55 jaar wordt dat misschien voor sommigen iets moeilijker, maar hier heeft men in die tijd tenminste niet te maken gehad met een chronische geschiedenis van geweld. In Rwanda, Noord-Ierland en het Midden-Oosten bijvoorbeeld, en in vele landen van de wereld, krijgt men zelden de tijd om – ook andere dan politieke – calamiteiten te verwerken, omdat de volgende altijd al voor de deur staat.

Uiteraard heeft dit dossier met eenieders persoonlijke geschiedenis te maken. De spreker is opgegroeid met de romantiek van zangfeesten, het Palieterke en de Ijzerbedevaart. Hij heeft dat alles van huis uit leren kennen en zien evolueren. De gebeurtenissen in Chili – de moord op Allende en het bewind van Pinochet – hebben hem, toen hij een jongvolwassene was, geleerd hoe waardevol en broos de democratie is, wat totalitarisme is en waartoe het kan leiden. Voor zijn generatie zijn ook de inspanningen van Maurice De Wilde zeer belangrijk geweest. Dankzij zijn reportages kon men kennis verwerven en zelf reflecteren over wat er voor, tijdens en na de oorlog gebeurd is inzake economische, militaire en burgerlijke collaboratie en epuratie, en dat alles leren inschatten. Op de studiedag van 9 juni 2001 heeft ook Bruno De

Wever in zijn bijdrage nog eens de context kunnen situeren waarin een deel van de Vlaamse beweging is terechtgekomen voor, tijdens en kort na de oorlog.

De heer Vermeulen was vijftien jaar in 1968, met alle opportuniteiten vandiën, maar heeft zich dikwijls afgevraagd wat hij zou gedaan hebben als hij vijftien jaar was geweest in 1943. Velen zijn toen bijvoorbeeld gestimuleerd om naar het Oostfront te trekken. Zou hij dat ook hebben gedaan? Wellicht niet, gezien zijn niet-militaire inborst. Maar het nodige idealisme of de zin voor wereldverbetering zou hem misschien ook in de andere richting hebben kunnen duwen. Daarom is het zo belangrijk om begrip te hebben voor de vele aspecten van wat toen is gebeurd en voor de motivaties en de jeugdigheid van zovelen die werden opgejut of misleid door hun collaborerende leiding.

Met betrekking tot de opmerking van de heer Van Hauthem dat het hier gaat om een resolutie tegen het Vlaams Blok, stelt de spreker dat hij bij de eerste lezing van de resolutie ook enige moeite had met de expliciete verwijzing naar de slogan 'eigen volk eerst'. De resolutie moet dat overstijgen, zij gaat over meer. Het kan niet puur een resolutie zijn tegen een partij, of puur een resolutie die mensen positioneert in de actuele politieke toestand. Zij gaat over verzoening en het trekken van lessen uit het verleden. Toch kan de heer Vermeulen instemmen met de verwijzing naar voornoemde slogan. Naar aanleiding van de vernissage van een tentoonstelling in Antwerpen over Arabische kalligrafie, hield de woordvoerder van de Vereniging voor de Ontwikkeling en Emancipatie van Moslims onlangs een uiteenzetting over hoe ook zij in hun gemeenschap tegen de ideologie van 'eigen volk eerst' moeten vechten. Ook bij hen zijn er nogal wat groeperingen die alleen aan hun eigen gelijk en hun eigen belang denken, en geen gestalte kunnen of willen geven aan hun band en het samenleven met andere culturen. Bij hen kent men dus hetzelfde probleem. Het gaat om méér dan een slogan: het is een 'state of mind', een ideologie.

Men moet steeds weer lessen trekken uit het verleden. Een streep trekken onder dat verleden is onmogelijk, want die strepen worden toch weer stippe lijnen. In die zin is het thema schuld en berouw, en de verwerking ervan, een uiterst belangrijk thema. De persoonlijke evaluatie daarvan moet ieder voor zich maken. De verantwoordelijkheid van het parlement is een maatschappelijke verantwoordelijkheid: via geschiedenisonderwijs, via onderwijs in het algemeen, via het politieke discours en politieke activiteiten geeft het gestalte aan ver-

zoening, samenwerking en omgang met het verleden. Zo kan iedereen leren hoe de democratie tot stand komt en hoe men ze kan bewaren en versterken in de toekomst.

Konrad stelde : “Iedereen beantwoordt de vraag naar de zin van het leven met zijn levensloop”. In feite is dat een zeer bevrijdend citaat. Het is inderdaad de manier waarop men leeft, wat men doet of niet doet, de kansen die men laat liggen, de stappen die men zet, die samen het antwoord vormen op de vraag naar de zin van het leven. Daarom is het ook zo moeilijk om op latere leeftijd nog fundamentele zaken in vraag te stellen. Wanneer men zijn levensloop in vraag stelt heeft men immers een existentieel probleem. Dat kan men dan ook niet van iedereen verwachten. Deze resolutie kan wel een appél zijn om die zin aan het leven te geven via een politiek en maatschappelijk engagement, en in dit dossier van tegenstellingen en verzoening een stap vooruit te zetten.

e. Tussenkoms van de heer Patrick Dewael, minister-president van de Vlaamse regering

De *minister-president* juicht de totstandkoming van de resolutie toe, omdat ze de gelegenheid biedt om de nodige lessen te trekken uit het oorlogsverleden, en vooral ook onbevungen en onbevooroordeeld te kijken naar de toekomst van de Vlaamse Gemeenschap.

De Vlaamse regering heeft vorig jaar haar Prijs van de Vlaamse regering toegekend aan de groep Voorwaarts. Die groep van intellectuelen van uiteenlopende en verscheidene gezindten heeft een evenwichtig kader aangereikt waarbinnen verzoening mogelijk is geworden. Nadien heeft men in het Vlaams Parlement het colloquium georganiseerd over het oorlogsverleden en de verzoening. Dat heeft geleid tot de opstelling van de resolutie over het oorlogsverleden, die de steun heeft gekregen van alle democratische partijen.

De inhoud van de resolutie geeft het evenwicht weer dat de groep Voorwaarts in zijn oproep had geformuleerd :

- de schuld voor ontsporingen en aberraties tijdens Wereldoorlog II en zijn nasleep wordt erkend en herkend ;
- collaboratie wordt ten gronde veroordeeld, al kende die collaboratie verschillende vormen en motieven, en hadden sommigen er deel aan vanuit niet-begrepen idealisme en misleiding ;

- fouten en ontsporingen van repressie en epuratie mogen evenmin worden ontkend, maar repressie mag geenszins worden gelijkgesteld met collaboratie ;
- men moet zich verdraagzaam, begripvol en vergevingsgezind opstellen tegenover wie zijn fout tijdens Wereldoorlog II erkent : het historisch pardon op de Ijzerbedevaart van 2000 was een waardevol initiatief dat individueel dient te worden aangevuld ;
- de conclusie is dat men vergevingsgezindheid moet nastreven zonder te vergeten : de herinnering moet worden overgedragen aan nieuwe generaties om herhalingen te voorkomen ;
- dat historisch inzicht kan helpen waarschuwen tegen huidige tendensen van ultraverrechtsing, extremisme en onverdraagzaamheid : deze resolutie is een krachtig signaal dat Vlaanderen georganiseerde onverdraagzaamheid niet duldt.

De Vlaamse regering is uiteraard bereid om rekening te houden met de aanbevelingen van de resolutie :

- verdraagzaamheid en mensenrechten blijvend onder de aandacht brengen in onderwijs, opvoeding en sociaal-cultureel werk ;
- initiatieven nemen om de weerbaarheid van de democratie te kunnen versterken ;
- via wetenschappelijk onderzoek maatregelen treffen die de verspreiding verhinderen van extremistisch en racistisch gedachtegoed.

Ondertussen heeft de regering al initiatieven ontwikkeld die daarin kaderen. De minister-president verwijst, bij wijze van voorbeeld, naar de plannen voor de oprichting van een holocaustmuseum.

III. Stemming

Het voorstel van resolutie wordt aangenomen met 7 stemmen tegen 3.

De verslaggever,

Mieke VAN HECKE

De wnd. voorzitter,

Leo PEETERS